

גמרא

הגמרא מבררת את טעמם של בית שמאי במשנה. שואלת הגמרא: **בְּשֵׁלְמָא** - דברי בית הלל מובנים, **קָא מְפָרְשֵׁי טַעְמֵיהוּ וְיַטְעֵמָא דְבֵית שְׁמַאי** - שהרי נתנו טעם לדבריהם, מהתיבות 'ובלכתך בדרך' הוכיחו שיכול כל אדם לקרוא כדרכו, ואת התיבות 'בשכבך ובקומך' שמדן הוכיחו בית שמאי שבערב יש לקרוא בדרך שכיבה והטיה, ובבוקר בדרך קימה ועמידה, פירשו בית הלל שבאים ללמד על זמני הקריאה, שהם בבוקר ובערב. **אֵלָא בֵּית שְׁמַאי מַאי טַעְמָא לֹא אָמְרֵי כְּבֵית הַלֵּל** - מה הטעם שלא אמרו כבית הלל, הרי פשוטו של לשון הכתוב מוכיח יותר כדעת בית הלל. משיבה הגמרא: **אָמְרֵי** -
[ואמרו] **לָךְ בֵּית שְׁמַאי, אִם כֵּן שְׂכוּנַת הַפְּסוּק 'וּבִשְׁכַּבְךָ וּבְקוּמְךָ' לְלַמַּד רַק אֶת זְמַנֵּי הַקְּרִיאָה, נִימָא קְרָא** - יאמר הכתוב 'בְּכַבְךָ וּבְעֶרְבְךָ, מַאי' - מדוע שינה לכתוב 'בְּשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ', אלא מוכח שבא ללמדנו גם על דרך הקריאה, **שֶׁשֶׁשֶׁעַת שְׂכִיבָה** - בערב, יש לקרוא בדרך **שְׂכִיבָה מְשֵׁשׁ, וּבִשְׁעַת קִימָה** - בבוקר, יש לקרוא בדרך **קִימָה מְשֵׁשׁ**.

מקשה הגמרא: **וּבֵית שְׁמַאי, הָאִי** -
[פסוק זה] **וּבִלְכַתְךָ בְּדֶרֶךְ** שממנו למדו בית הלל שכל אדם קורא כדרכו [כמו שנתבאר במשנה], **מַאי עֵבִיר לָהּ** - מה עושים הם עם פסוק זה, וכיצד הם מפרשים אותו לשיטתם. מתרצת הגמרא: הפסוק **הַהוּא, מְבַעֵי לָהּ** - הוצרך לדעתם, לדברים ששינו בברייתא, וכך שינו בה, מה שנאמר **'בְּשִׁכְבְּךָ בְּבֵיתְךָ'** בא ללמד, **פְּרָט לְעוֹסֵק בְּמִצְוָה** - שהעוסק במצוה פטור מקריאת שמע, ובין אם עוסק במצוה ממש ובין אם הולך לדבר מצוה, כפי שיתבאר להלן, ומייתור התיבות **'וּבִלְכַתְךָ בְּדֶרֶךְ'** למדנו, **פְּרָט לְחֶתְךָ**, שאפילו כשאינו עוסק במצוה עצמה ושל 'פרו ורבו', דהיינו הבעילה, מכל מקום פטור הוא מקריאת שמע, מכיון שמחשבתו טרודה בעסק התיבות, וקשה לו לכון בה.

מְכַאן אָמְרוּ - מדרשה זו של 'ובלכתך בדרך' למדו חכמים לומר, **הַכּוֹנֵם אֶת הַבַּתּוּלָה פְּטוּר מִקְרִיאַת שְׁמַע**, מפני שטרוד במחשבת התיבות, והכונס **אֶת הָאֱלֻמְנָה חַיִּיב**, מפני שאין מחשבתו טרודה בעסק התיבות.

הגמרא חוזרת ומבארת את דרשות הברייתא. מבררת הגמרא: **מַאי מְשַׁמְעֵךְ** - כיצד משמע מפסוק זה שהעוסק במצוה והטרוד במחשבת מצוה פטורים מקריאת שמע. **אָמַר רַב פֶּאָא, כִּיּוֹן שְׂנַאמַר בְּפִסְקוּק 'בְּדֶרֶךְ', יֵשׁ לְלַמּוּד שְׂכַל הָאוֹפְנִים בְּהֵם חַיִּיב אָדָם לְקַרְוֹא אֶת שְׁמַע, דְּהֵינּוּ 'בְּשִׁבְתְךָ וּבִלְכַתְךָ', הֵרִי הֵם כִּי 'דֶּרֶךְ' - הוֹקְשׁוּ דֶּרֶךְ, מַה 'דֶּרֶךְ' רִשׁוּת - כֵּשׁ שֶׁהִלִּיכָה בְּדֶרֶךְ לְצוּרֵךְ סְחוּרָה, אֵינָה שֶׁל מִצְוָה, אָף כֹּל - גם 'בשבתך ובלכתך' נאמרו רק כמי שעוסק בדבר רשות, אך אם עוסק בדבר מצוה או במחשבת מצוה הרי הוא פטור.**

הגמרא מקשה על רב פפא, מנין לך שהפסוק מדבר רק על ההולך לדבר הרשות, **מִי לֹא עֵסְקִינָן דְּקְאֻזִּיל לְדַבֵּר מִצְוָה** - וכי אינך יכול לפרש את הפסוק גם בהולך לדבר מצוה, **וְאִפִּילוּ חֵבִי** - ואף על פי כן שהוא עוסק במצוה, **אָמַר רַחֲמֵנָא לִיקְרֵי** - שיקרא קריאת שמע, ואם כן בטל ההיקש וחוזרת הקושיא כיצד ניתן ללמוד מכאן שהעוסק במצוה פטור ממצוה.

מתרצת הגמרא: **אִם בְּן שֶׁהַפְּסוּק כּוֹלֵל גַּם אֶת הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה, לְכַתּוֹב רַחֲמֵנָא** - שהתורה תכתוב **'בְּשִׁבְתְךָ וּבִלְכַתְךָ'** שמשמע כל הליכה וישיבה, בין לדבר מצוה ובין לדבר הרשות, **מַאי** - מדוע נקטה התורה הלשון **'בְּשִׁבְתְךָ וּבִלְכַתְךָ'**, אלא ללמדנו, **בְּשִׁבְתְךָ דִּידְךָ וּבִלְכַתְךָ דִּידְךָ הוּא דְּמַחֲיִיבָתְךָ** - בהליכתך וישיבתך שהם לצרכך אתה חייב בקריאת שמע. **הָא דְּמִצְוָה פְּטִירָתְךָ** - אבל כשהם של מצוה אתה פטור מקריאת שמע.

הגמרא מקשה על מה ששינוי לעיל שהכונס את האלמנה חייב בקריאת שמע. עקשה הגמרא: **אִי חֵבִי** - אם כך שחתן פטור מטעם עוסק במצוה, **אִפִּילוּ כּוֹנֵם אֶת הָאֱלֻמְנָה נָמִי** -
[אם] יהיה פטור מקריאת שמע, שהרי גם נישואי אלמנה הם מצוה, ומדוע שינוי לעיל שהכונס אלמנה חייב. מתרצת הגמרא: **הָאִי** - כאן בכונס את

הבתולה, **מְרִיד** - לבו טרוד במחשבת בעילה, ומסתבר שהתורה פטרה אותו מפני טרדתו, שאינו יכול לקיים את שתי המצוות בבת אחת. **וְהָאִי** - אולם הכונס את האלמנה, **לֹא מְרִיד** - אינו טרוד במחשבתו, ויכול לקיים את שתיהן.

הגמרא סבורה שעיקר הטעם שנתמעט הנושא את הבתולה, הוא משום שהוא טרוד ואינו יכול לכון, ומקשה על כך. מקשה הגמרא: **אִי** - אם הטעם בכונס את הבתולה שפטור הוא **מְשׁוּם מְרִידָא** - שהוא טרוד, **אִפִּילוּ מְבַעֵה סְפִינְתּוֹ בֵּינֵם נָמִי** - גם יהיה פטור, שהרי הוא טרוד בצערו על ממונו שאבד, **וְכִי תֵימָא חֵבִי נָמִי** - ואם תרצה לומר שאכן כך הוא שפטור, **אֶלְמָה** -
[למה] **אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר זְבִדָא אָמַר רַב, אֲבָל חַיִּיב בְּכָל הַמִּצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה, אִף שְׁהוּא טְרוּד בְּצַעְרוֹ, חוּץ מִן הַתְּפִילָּה, שְׁתֵּרֵי נְאֻמֵּי בְּהֵם** -
[ושמצינו שנקראו] **פֶּאָר, שְׁנַאמַר** (יחזקאל כד ט) כאשר הודיע ה' ליחזקאל שאשתו תמות, צוה עליו שלא ינהג מנהג אבלים שאינם חובשים תפילין שנקראים 'פאר', אלא אמר לו, **'פֶּאָרְךָ חֲבוּשׁ עֲלֶיךָ'**, נמצינו למדים מדברי רב, שאבל והוא הדין שאר אדם שטרוד בצערו, אינו נפטר מן המצוות בשל טרדתו, ואם כן מדוע הכונס בתולה פטור מקריאת שמע מפני טרדתו.

מתרצת הגמרא: **הֵתֵם** - שם בנושא את הבתולה פטור הוא מקריאת שמע, משום ש**מְרִיד מְרִידָא דְּמִצְוָה** - טרדתו היא בענין קיום מצוה, ומשמיענו הכתוב שאינו חייב להסיר את דעתו ממחשבת מצוה זו בשביל מצות קריאת שמע שבאה עכשיו, אלא ימשיך לעסוק במחשבתו הראשונה ויתן לבו להיות בקי בה, אבל **הֵתֵם** - כאן באבל, **מְרִיד מְרִידָא דְּרִשׁוּת** - טרדתו אינה בענין מצוה, כי אינו מצווה אלא לנהוג אבלות ורמיצה ורמיצה וסיכה משום כבוד מתו, אבל אינו חייב להצטער, ומאחר שאין בצערו מצוה, יש לו להעביר הצער מעליו ולקרא קריאת שמע בכוננה.

הגמרא חוזרת למחלוקתם של בית שמאי ובית הלל, ולפי שהאריכה בדרשות בענין העוסק במצוה, חוזרת הגמרא וכופלת הענין שהפסיקה בו. מבארת הגמרא: **וּבֵית שְׁמַאי, הָהוּא** - הפסוק 'ובלכתך בדרך' **מְבַעֵי לָהּ** - הוצרך לדעתם ללמד **פְּרָט לְשִׁלּוּחַי מִצְוָה** וטרודים במצוה, כמו שנתבאר, **וּבֵית הַלֵּל אָמְרוּ** - אומרים ומשיבים, **מְכַאן** - מלשון הפסוק עצמו, 'בדרך', **שְׁמַע מִנָּה** - יש לך לשמוע וללמוד, **דְּאִפִּילוּ כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ נָמִי קְרִי** - גם כן קורא, ואינו צריך לקרא דווקא בשכיבה או בעמידה.

הברייתא שלפנינו דנה, אם רשאי אדם להחמיר על עצמו ולנהוג כדעת בית שמאי כשאינו סותר בכך את דעת בית הלל: **תִּנּוּ רַבְּנֵי בְּרִייתָא, בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים, עוֹמְדִין וְקוֹרִין קְרִיאַת שְׁמַע, או יוֹשְׁבִין וְקוֹרִין, וּמִטִּין וְקוֹרִין, או הוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ וְקוֹרִין, או עוֹשִׂין בְּמִלְאֲכַתְּךָ וְקוֹרִין, כְּלוּמַר שְׂרַשְׁאֵי אָדָם לְקַרְוֹא קְרִיאַת שְׁמַע בְּכָל אוֹפֵן שְׂמַדְמֵן לוֹ. מִמְּשִׁיכָה בְּרִייתָא, וְיַעֲשֶׂה פְּרָבִי יִשְׁמַעְאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שְׁהִיּוּ מְסוּבִין בְּמִקּוּם אַחֵד, וְהָיָה רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל מוּטָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה זְקוּף, כִּיּוֹן שֶׁהֵנִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל עֲרִבִים, הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּדַעַת בֵּית שְׁמַאי, וְזָקַף רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא רָצָה לְנַהֵג כְּדַעַת בֵּית שְׁמַאי. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, יִשְׁמַעְאֵל אַחֵי, אֲמַשׁוּל לָךְ מְשָׁל, לְמַה דְּדָבַר וְ-הַמַּעֲשֶׂה שֶׁלָּךְ דוֹמָה, מְשָׁל לְאַחֵד שְׂאוּמְרִים לוֹ וְזָקַף מְגוֹדֵל וְנָאָה, אָמַר לָהֶם מֵאֲחַר וְקִילְסַתֶּם אוֹתוֹ, וְיָהִי הַזֶּקֶן הַזֶּה כְּנֶגֶד הַמְּשַׁחֲיִתִּים - אֲבֵאֵי עֲלֵי תַעַר וּמִסְפָּרִים וְאִשְׁחִיתֵנוּ. אָף כִּף אַתָּה, כֹּל זְמַן שְׂאֵנִי וְ-רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הֵייתִי זְקוּף, אַתָּה הֵייתִי מוּטָה, עֲכָשׁוּ בְּשֵׁאֵנִי הַפְּתִי, וְהֵרִינִי כְּמִקְלָס אֶת מַעֲשִׂיךָ שֶׁהֵייתִי מוּטָה, אַתָּה זְקַפְתָּ - בתמימה. אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, אֲנִי עוֹשִׂיתִי בְּדַבְרֵי בֵּית הַלֵּל שְׂאוּמְרִים שְׁבִלִילָה יִכּוֹל לְקַרְוֹא גַם כְּשֶׁהוּא זְקוּף, וְאַתָּה עוֹשִׂיתִי בְּדַבְרֵי בֵּית שְׁמַאי שְׂסוּבִרִים יֵשׁ לְקַרְוֹא בְּלִילָה רַק בְּהִטָּה. וְלֹא עוֹד, אֵלָא שֶׁאִם הֵייתִי קוֹרָא כְּמוֹךָ בְּהִטָּה, יֵשׁ לְחוּשׁ שְׂמַאי דְּרֵאֵי הַתְּלַמִּידִים וְיִקְבְּעוּ הַלְכָה כְּבֵית שְׁמַאי לְדוֹרֹת.**

מבררת הגמרא: **מַאי וְלֹא עוֹד** - מה ראה רבי ישמעאל להוסיף

36 הגמרא מביאה דעה שלישית בענין הנוהג כדעת בית שמאי במקום
 37 שנחלקו על בית הלל: רב נחמן בר יצחק אמר, עשה כדברי בית
 38 שמאי הייב מיתה, ומביא רב נחמן הוכחה לשיטתו, דתנן – ששינו
 39 במשנתנו, אמר רבי טרפון, אני הייתי בא כדבר וקפתי לקרות
 40 כדברי בית שמאי, וספנתי בעצמי – ובאתי לידי סכנה מפני
 41 הלסטים. אמרו לו, כדאי היית לחוב בעצמך – בכך שנהגת כדברי
 42 בית שמאי נתחייבת מיתה, ואם היו הורגים אותך היית בעצמך חייב
 43 על מיתתך, מפני שעברת על דברי בית הלל – שהחמרת על עצמך
 44 לקרוא בהטיה, הרי מפורש כאן שהעובר על דברי בית הלל חייב
 45 מיתה.

משנה

46 אחר שנתבארו במשניות הקודמות דיני קריאת שמע, דנה משנתנו
 47 בברכות שתקנו חכמים לומר לפני קריאת שמע ולאחריה, ואם מותר
 48 לשנות את נוסחן או נוסח ברכות אחרות: בשחר, מברך שתים לפני
 49 – שתי ברכות לפני קריאת שמע, והם ברכת יוצר אור וברכת אהבה,
 50 ואחת לאחריה – אמת ויציב. ובערב, מברך שתים לפני – שתי
 51 ברכות לפני קריאת שמע, מעריב ערבים ואהבת עולם. ושתים
 52 לאחריה – ושתי ברכות לאחר קריאת שמע, אמת ואמונה והשכיבנו.
 53 אחת מהברכות ארוכה, והיא ברכת 'אמת ואמונה' ואחת מהן
 54 קצרה, ברכת השכיבנו. מקום שאמרו להאריך, היינו ברכת 'אמת
 55 ואמונה' אינו רשאי לקצר, ומקום שאמרו לקצר, היינו ברכת
 56 'השכיבנו' אינו רשאי להאריך.
 57 בדרך אגב מביאה המשנה הלכה נוספת, לגבי שאר ברכות: ברכות
 58 שתקנו חכמים לחתום בהם ב'ברוך', אינו רשאי שלא לחתום
 59 ב'ברוך'. וברכות שאמרו חכמים שלא לחתום בהם ב'ברוך', כמו
 60 ברכת הפירות והמצוות, אינו רשאי לחתום בהם ב'ברוך'.
 61

גמרא

62 שנינו במשנה 'בשחר מברך שתים לפני'. הגמרא באה לבאר מה הם
 63 שתי הברכות. מבררת הגמרא: מאי מברך – מה הם שתי הברכות
 64 שמברך בשחרית לפני קריאת שמע. אמר רבי יעקב אמר רבי
 65 אושעיא,

1 נימוק זה. מבארת הגמרא שכך היתה כוונתו, וכי תאמר,
 2 בית הלל נמי אית להו מפיין – הרי גם לדעת בית הלל יכולים
 3 לקרוא בהטיה, כמו ששינו לעיל, ואם כן למה זקף רבי ישמעאל את
 4 עצמו, אלא הני מלי – דברים אלו שאמרו בית הלל שיכול לקרוא
 5 בהטיה, אינם אלא דמטה ואתא מעיקרא – כשהיה מוטה קודם
 6 שהתחיל לקרוא, אבל הבא – כאן, ביון דעד השתא הוית יקוף –
 7 מכיון שעד עתה היית זקוף, והשתא – ועתה כשבאת לקרוא, מוטה
 8 – הטית את עצמך, אמרי – יאמרו עלינו, שמע מנה בבית שמאי
 9 סבירא להו – מוכח מכאן שהם סוברים בבית שמאי, ואם לא הייתי
 10 זקוף את עצמי, שמא יראו התלמידים ויאמרו שאני מסכים עמך,
 11 ויקבעו הלכה לדורות כבית שמאי.

12 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בענין אדם הנוהג כדעת בית
 13 שמאי במקום שאינו סותר דעת בית הלל, אם יוצא ידי חובתו:
 14 תני – שנה רב יחזקאל עשה כדברי בית שמאי עשה, כדברי בית
 15 הלל עשה – הרוצה ינהג כבית הלל, והרוצה להחמיר על עצמו
 16 ולנהוג כבית שמאי, כגון לזקוף את עצמו בשחרית כשהיה מוטה, או
 17 להטות את עצמו בערבית כשהיה זקוף, הרשות בידו. רב יוסף אמר,
 18 עשה והחמיר כדברי בית שמאי, לא עשה ולא כלום – לא יצא ידי
 19 חובתו.

20 רב יוסף מביא הוכחה לדבריו שהנוהג כבית שמאי לא יצא ידי
 21 חובתו: דתנן – ששינו במשנה (סוכה כח), מי שהיה ראשו ורובו
 22 בפסוקה ושלחנו בתוך הכותל, בית שמאי פוסליו הסוכה באופן זה,
 23 ואינו יוצא ידי חובתו, משום שגזורים שמא ימשך אחר שולחנו, ובית
 24 הלל מכשירין, ואינם גזורים. אמרו להם בית הלל לבית שמאי,
 25 הוכחה לשיטתם, מעשה היה שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית
 26 הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, מצאוהו שהיה ראשו ורובו
 27 בפסוקה ושלחנו בתוך הכותל, ולא אמרו לו כלום, משמע שסוכה
 28 זו כשרה. אמרו להם בית שמאי, וכי משם ראיה לדבריכם, אף הם
 29 – זקני בית שמאי אמרו לו, אם בן היית נוהג, לא קנימת מצות
 30 סוכה מימך, ולא כפי שאמרתם שלא אמרו לו כלום. ומביא רב יוסף
 31 מכאן ראיה לשיטתו, כשם שסוברים בית שמאי שהנוהג שלא
 32 כדעתם אינו יוצא ידי חובתו, אף לא מדין תורה, ואפילו שמהתורה
 33 היא סוכה כשרה, כמו כן יש לומר לדעת בית הלל, אף שסוברים
 34 שיכול לקרוא מעומד או מוטה, אך אם עושה זאת משום שדעתו
 35 להחמיר כבית שמאי, אינו יוצא ידי חובתו.

59 את פרקנו, משמע שגם לתלמוד צריך לברך.
 60 הגמרא מפרטת את ברכות התורה. מבררת הגמרא: מאי [מה]
 61 מברך לפני שמתחיל ללמוד. אמר רב יהודה אמר שמואל, אשר
 62 קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה
 63 הכי - רבי יוחנן סיים את הברכה כך. הערב נא ה' אליהו את דברי
 64 תורתך בפנינו - יערבו עלינו דברי התורה ונעסוק בהם מאהבה,
 65 ובפיניות [ובפיות] עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו
 66 וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך
 67 אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר, שהברכה
 68 שמברך על התורה היא, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
 69 תורתו ברוך אתה ה' נתן התורה. אמר רב המנונא, זו - ברכת
 70 אשר בחר בנו, היא מעולה שבברכות התורה, לפי שיש בה הודאה
 71 למקום, וקילוס לתורה ולישראל. אומרת הגמרא: הלכה, למירנהו
 72 לכולהו - יש לומר את כל הברכות שהזכרו כאן.
 73 הגמרא דנה בענין ברכות קריאת שמע שברכו במקדש: תנן התם
 74 (תמיד לב), אמר להם, הממונה - טגן כהן גדול, לכהנים בבואם
 75 ללשכת הגזית לקרוא את שמע ולהתפלל, ברכו ברכה אחת
 76 מהברכות שקודם קריאת שמע, ולהלן תפרש הגמרא איוו משתי
 77 הברכות היא. הם ברכו, וגם קראו עשרת הדברות, לפי שהן עיקר
 78 התורה, ואחר כך קראו שמע והיה אם שמע ויאמר, היינו שלש
 79 פרושיות של קריאת שמע. וברכו את העם [עם העם] שלש ברכות,
 80 ואלו הן, אמת ויציב, שהיא הברכה שאחר קריאת שמע, ועבודה -
 81 מפני העבודה שעשו היו מברכים אחריה רצה ה' אליהו עבודת
 82 עמך ישראל, ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון, ברוך המקבל
 83 עבודת עמו ישראל ברצון. או שהיו חותמים 'ברוך אתה ה' שאותך
 84 לברך ביראה נעבוד'. וברכת פהנים - ואמרו את שלשת הפסוקים
 85 של ברכת כהנים כדי לברך את העם. ובשבת שמשמרות הכהונה
 86 מתחלפים, מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא - שמשמר היוצא
 87 היה מברך את המשמר הנכנס כמפורש להלן.
 88 הגמרא מבארת את מה ששינוי שהכניס במקדש ברכו אחת
 89 בברכות קריאת שמע, לפני קריאת שמע, איוו ברכה היא. מבררת
 90 הגמרא: מאי - מה היא ברכה אחת שברכו. מבארת הגמרא: כי הא
 91 - כמו המעשה, דרבי אבא ורבי יוסי בר אבא אקלעו ליהוא
 92 אתרא - נודמנו למקום אחד. בעו מנייהו - שאלו מהם, מאי - מה
 93 היא 'ברכה אחת' ששינוי במשנה. לא הוה בידיהו - לא היתה
 94 תשובה בידם. ואתו שיליהו - ובאו ושאלוהו לרב מתנה, וגם כן לא
 95 הוה בידיה - לא היתה בידו תשובה. אתו שיליהו - באו ושאלוהו
 96 לרב יהודה, אמר להו [להם], הכי [כך] אמר שמואל, הברכה
 97 שאמרו, היא ברכת אהבה רבה. ואמר רבי זיקא, אמר רבי אמי
 98 אמר רבי שמעון בן לקיש שלא כדברי שמואל, אלא הברכה
 99 שאמרו היא יוצר אור.
 100 כי אתא [כשבא] רב יצחק בר יוסף מארץ ישראל לבלב, אמר,
 101 הא [מה] דרבי זיקא אמר בשם רבי אמי בשם רבי שמעון בן לקיש
 102 שהברכה היתה 'יוצר אור', לאו בפירוש אתמר - לא שמע זאת
 103 בפירוש מפי ריש לקיש, אלא מפלגא אתמר - מתוך דבר אחר
 104 שאמר ריש לקיש למד זאת רבי זיקא. דאמר רבי זיקא אמר רבי
 105 אמי אמר רבי שמעון בן לקיש, זאת אומרת - ממה ששינוי
 106 שהממונה אמר להם לברך ברכה אחת, משמע שבברכות קריאת
 107 שמע אין מעבבות זו את זו, ואם בירך ברכה אחת בלבד, יצא ידי
 108 חובת אותה ברכה, ולא אומרים שזו בלא זו אינה כלום. ומדברי ריש
 109 לקיש אלו דייק רבי זיקא שהברכה היא 'יוצר אור', שכן אי אומרת
 110 בשלמא יוצר אור הוה אמרי - מובן הדבר אם תאמר שאמרו 'יוצר
 111 אור' ולא 'אהבה רבה', היינו - זהו מה שהוכיח ריש לקיש שבברכות
 112 אין מעבבות זו את זו, ולא קא אמרי אהבה רבה - שהרי לא
 113 אמרו 'אהבה רבה', ואף שהגיע זמנה, שהרי אפשר לאומרה גם
 114 בלילה, וכל שכן שאם אמרו ברכת 'יוצר אור' שאין אומרים אותה
 115 אלא סמוך לנץ החמה, בודאי שהגיע גם זמנה של 'אהבה רבה',
 116 ומכל מקום לא אמרו אותה, מוכח שאינן מעבבות זו את זו.

1 יוצר אור ובורא חשך, היא הברכה הראשונה והברכה השניה
 2 תתפרש להלן. שואלת הגמרא: לימא [שיאמרו] יוצר אור ובורא
 3 נונה, שהרי 'נוגה' הוא כינוי ללילה (פסחים ג), ועדיף לנקוט לשון זו
 4 שהיא צחה ונקיה יותר. משיבה הגמרא: ברכתבי קאמרינן - תיקנו
 5 לומר את הברכה בלשון הפסוק (ישעיה מה ז) 'יוצר אור ובורא חשך
 6 עשה שלום ובורא רע'. מקשה הגמרא: אלא מעתה, לפי דבריך
 7 שתיקנו הברכה לפי לשון הפסוק, והרי בפסוק נאמר 'עושה שלום
 8 ובורא רע, מי קא אמרינן ברכתבי - וכי אנו אומרים כלשון הכתוב,
 9 והרי אנו אומרים 'בורא את הכל'. אלא בהכרח לומר, אף שברכי
 10 [כתוב] 'רע', אין אנו אומרים כך, וקרינן - ואנו קוראים ואומרים
 11 'הכל', משום לישנא מעליא - שנוקטים לשון נקיה, הקא נמי - גם
 12 כאן, לימא - שיאמרו 'נוגה' לישנא מעליא - שהיא לשון נקיה. אלא
 13 אמר רבא, הטעם שמוזכרים 'חשך' בברכת 'יוצר', הוא, כדי להזכיר
 14 מדת יום פלילה ומדת לילה ביום - חכמים רצו שזכירו בלילה את
 15 יצירת היום, וביום את בריאת הלילה, ואף שגם בהוכרת 'נוגה' יש
 16 מדת לילה, אך מאחר שאין בה לשון ברורה של לילה, שכן 'נוגה'
 17 משמעו גם אור, לפיכך לא השתמשו בלשון זו.
 18 שואלת הגמרא: בשלמא - טוב הוא מה שאמרת שמוזכרים מדת
 19 לילה ביום, בראמרינן - כמו שאמרנו, 'יוצר אור ובורא חשך',
 20 אלא מדת יום פלילה היכי משפחת לה - היכן מצינו שמוזכרים
 21 אותה. משיבה הגמרא: אמר אביי, 'גולל אור מפני חשך וחשך
 22 מפני אור'.
 23 מבררת הגמרא: ואידך - הברכה השניה שלפני קריאת שמע, מאי
 24 [מה] היא. אמר רב יהודה אמר שמואל, אהבה רבה. וכן אורי
 25 ליה [הורה לו] רבי אלעזר לרבי פדת בריה [בנו], שהברכה
 26 השניה היא 'אהבה רבה'. תניא נמי הכי - וכן שינוי בברייתא כמו
 27 שאמרו שמואל ורבי אלעזר, אין אומרים אהבת עולם בפתיחת
 28 הברכה השניה, אלא אהבה רבה. ורבנן אמרי - אבל חכמים
 29 אומרים, אהבת עולם, ומביאים חכמים סמך לדבריהם, וכן הוא
 30 אומר - כך נאמר (ירמיה לא ג) 'מרחוק ה' נראה לי ואהבת עולם
 31 אהבתיה על בן משפתיך חסד', ומכיון שבפסוק נאמר הלשון 'אהבת
 32 עולם', יש לומר את הברכה בלשון הפסוק.
 33 אגב שהזכרה ברכת אהבת עולם, מבארת הגמרא שפעמים יוצאים
 34 בה ידי חובת ברכת התורה: אמר רב יהודה אמר שמואל, השכים
 35 לשנות [ללמוד], עד שלא קרא [טרם שקרא] קריאת שמע, צריך
 36 לברך ברכות התורה. אך אם בא ללמוד משקרא [אחר שקרא]
 37 קריאת שמע, אין צריך לברך ברכות התורה, לפי שבברך נפטר
 38 באהבה רבה, שיש בה מעין ברכת התורה, שזכרת בה הבקשה 'ותן
 39 בלבנו ללמוד וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד
 40 תורתך', וכן 'ותלמודם חוקי רצונך'.
 41 הגמרא עוברת לדון בענין ברכות התורה, ומביאה מחלוקת אמוראים
 42 אם צריך לברך על כל ענייני התורה או רק על מקצתם: אמר רב
 43 הונא, למקרא - הלומד תורה שבכתב, צריך לברך ברכת התורה.
 44 ולמדרש - אבל הלומד מדרשי הפסוקים, כגון מכילתא וספרא
 45 וספרי, אין צריך לברך, שלא נתקנו ברכות התורה רק על תורה
 46 שבכתב שהיא עיקר התורה. ורבי אלעזר אמר, למקרא ולמדרש
 47 צריך לברך, לפי שהמדרשים דורשים את המקראות, והרי הוא עוסק
 48 במקראות. אבל למשנה אין צריך לברך, כי עיקרה תורה שבעל פה,
 49 שנשנו בה הלכות שבאמרו על ידי הנאנים. ורבי יוחנן אמר, אף
 50 למשנה נמי צריך לברך, כי לדעתו יש לברך גם על תורה שבעל פה.
 51 [אבל לתלמוד אין צריך לברך], כי הוא פירוש למשנה ואין לברך
 52 על דבר שהוא רק פירוש. ורבא אמר, אף לתלמוד צריך (לחזור
 53 ולברך, כי הוא עיקר התורה שממנה יוצאת הוראה.
 54 רבא מביא הוכחה שיתנו: דאמר רב תיבא בר אשי, זימנין סניאין
 55 - הרבה פעמים, הוה קאימנא קמיה דרב - הייתי עומד לפני רב,
 56 לתנוי - ללמוד ממנו פרקי [פרקנו] - בראשית דבי רב - תורת
 57 כהנים, הוה מקדים - היה משכים בבוקר, וקא משי ידיה - ונטול
 58 את ידי, וברך ברכת התורה, ומתני לן פרקי - ושנה לנו